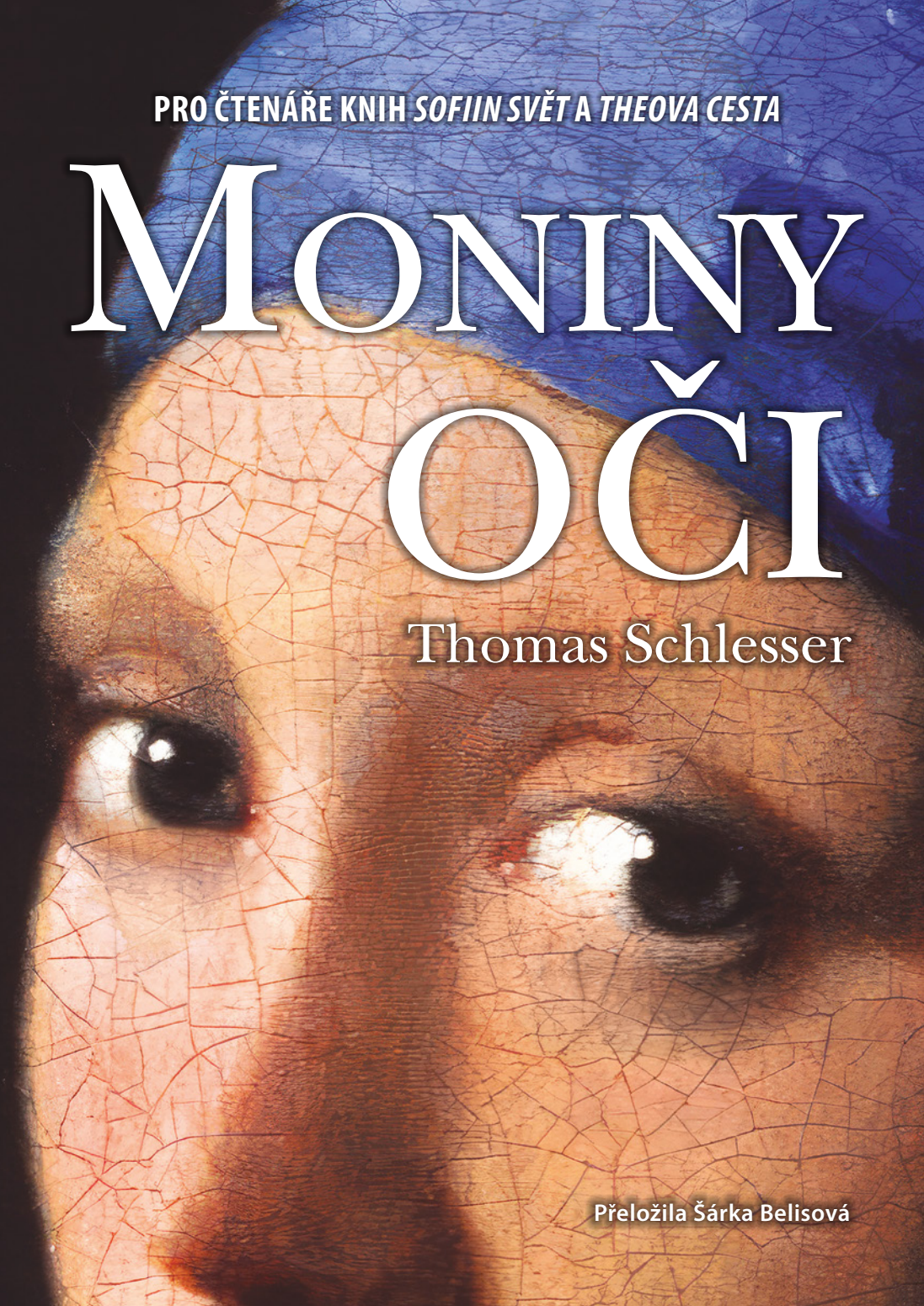

A close-up, artistic photograph of a person's face. The skin is heavily cracked and textured, appearing dry and aged. The person is wearing a blue headband or hair covering. The eyes are dark and looking directly at the camera. The lighting is dramatic, highlighting the texture of the skin.

PRO ČTENÁŘE KNIH *SOFIIN SVĚT* A *THEOVA CESTA*

MONINY OČI

Thomas Schlessler

Přeložila Šárka Belisová

© Pascal Ito.

Thomas Schlessler je francouzský historik umění, ředitel umělecké Nadace Hartung-Bergman v Antibes, profesor dějin umění na prestižní Vysoké škole polytechnické (École polytechnique) v Paříži a autor mnoha esejů a vědeckých publikací na téma umění, umělců a vztahu umění a politiky ve 20. století. Je vnukem Andrého Schlessera, známého pod pseudonymem Dadé, zpěváka a herce, který v roce 1951 založil známý pařížský kabaret L'Écluse.

Moniny oči (*Les yeux de Mona*, 2024) jsou jeho druhým románem a dosud byly přeloženy do 38 jazyků včetně Brailleova písma. Téměř okamžitě po vydání se staly nejprve ve Francii a posléze po celém světě fenoménem coby univerzální příběh o zasvěcení do umění i života a zároveň mistrovská a srozumitelná syntéza pěti století dějin umění.

V roce 2025 získal Thomas Schlessler ocenění „Autor roku“ udělované knižním týdeníkem *Livres Hebdo*.

LOUVRE

1 *Venuše a tři Grácie nabízejí dary mladé dívce*
1475/1500
Sandro Botticelli
Louvre

2 *Mona Lisa*
1503/1519 (1. čtvrtina 16. století)
Leonardo da Vinci
Louvre

11 *Pierrot*
1718/1719
Jean-Antoine Watteau
Louvre

12 *Molo, při pohledu z Bacino di San Marco*
1730/1755
Antonio Canaletto
Louvre

LOUVRE

3

Krásná zahradnice

1507/1508

Raffaello Santi

Louvre

4

Venkovský koncert

1500/1525

Tizian

Louvre

5

Umírající otrok

1513/1515

Michelangelo Buonarroti

Louvre

13

Rozhovor v parku

1746/1748

Thomas Gainsborough

Louvre

14

Zajímavá žákyně

Kolem 1786

Marguerite Gérardová

Louvre

15

Přísaha Horatiů

1784

Jacques-Louis David

Louvre

LOUVRE

6

Cikánka
Kolem 1626
Frans Hals
Louvre

7

Autoportrét u stojanu
1660
Rembrandt van Rijn
Louvre

8

Astronom
1668
Jan Vermeer
Louvre

16

Portrét Madeleine
1800
**Marie-Guillemine
Benoistová**
Louvre

17

Zátiší s jehněčí hlavou
1808/1812
Francisco Goya
Louvre

18

Strom s vránami
Kolem 1822
Caspar David Friedrich
Louvre

LOUVRE

9

Pastýři z Arkádie
Kolem 1638
Nicolas Poussin
Louvre

10

Ex-voto
1662
Philippe de Champaigne
Louvre

19

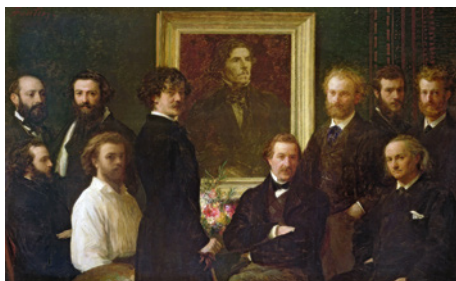
Krajina s řekou a zátokou v dálce
Kolem 1845
William Turner
Louvre (Paříž)

ORSAY

20

Pohřeb v Ornans
Mezi 1849 a 1850
Gustave Courbet
Muzeum Orsay

21

Pocta Delacroixovi
1864
Henri Fantin-Latour
Muzeum Orsay

28

Hora svaté Viktorie
Kolem 1890
Paul Cézanne
Muzeum Orsay

ORSAY

22

Orba v Nivernais
1849

Rosa Bonheurová
Muzeum Orsay

23

Aranžmá v šedé a černé č. 1
1871

James Whistler
Muzeum Orsay

24

Paní Herbert Duckworthová
1872

Julia Margaret Cameronová
Muzeum Orsay

29

Kolo šestí
Kolem 1875 a 1883
Edward Burne-Jones
Muzeum Orsay

30

Kostel v Auvers-sur-Oise
1890

Vincent van Gogh
Muzeum Orsay

31

Zralý věk
Kolem 1902
Camille Claudelová
Muzeum Orsay

Moniny oči

Thomas Schlessner

MONINY OČI

Přeložila Šárka Belisová

Upozornění pro čtenáře a uživatele této knihy

*Všechna práva vyhrazena. Žádná část této tištěné či elektronické knihy nesmí být reprodukována a šířena v papírové, elektronické či jiné podobě bez předchozího písemného souhlasu nakladatele. Neoprávněné užití této knihy bude **trestně stíháno**.*

*Automatizovaná analýza textů nebo dat ve smyslu čl. 4 směrnice 2019/790/EU a použití této knihy k trénování AI jsou **bez souhlasu nositele práv zakázány**.*

Les yeux de Mona © Éditions Albin Michel – Paris, 2024

Published by Éditions Albin Michel, Paris

Translation © Šárka Belisová, 2025

Czech edition © Grada Publishing, a. s., 2025

All rights reserved

ISBN 978-80-7625-121-2 (ePub)

ISBN 978-80-7625-322-3 (pdf)

ISBN 978-80-271-5314-5 (print)

Všem prarodičům světa

Prolog

Nenadálá tma

Všechno zahalila tma. Jako smuteční háv. A pak se tu a tam objevily záblesky světla podobné mžítkám, jako když se oči za stisknutými víčky marně snaží dívat do slunce nebo jako když sevřete pěst ve snaze vydržet bolest či přívál emoce.

Takhle to samozřejmě vůbec nepopsala. Ústa desetiletého děvčátka, čistá a vystrašená, vyjadřují úzkost stroze, nevzletně, bez příkras. „Mami, já vidím jenom tmu!“

Mona to vyslovila přiškrceným hlasem. Bylo to zanaříkání? Ano, ale nejen to. Ať chtěla, nebo ne, vloudil se jí do něj nádech studu a ten její matka, kdykoli ho zachytila, nikdy nebrala na lehkou váhu. Protože jestli opravdu existovalo něco, co Mona nikdy nepředstírala, tak to byl stud. Sotva se uhnízdil v nějakém slově, postoji či v intonaci, kostky byly vrženy – dala o sobě vědět nepřijemná pravda.

„Mami, já vidím jenom tmu!“

Mona oslepla.

Jako by to přišlo samo od sebe. Nic zvláštního se nepříhodovalo. V rohu stolu, na němž její matka špikovala česnekem pořádně tučnou pečeni, si způsobně psala úkol z matematiky, s perem v pravé

ruce a levou dlaní položenou na sešitě. Zrovna si z krku opatrně sundávala přívěsek, který jí překážel, když se jí houpal nad stránkou s cvičením. To kvůli němu si vypěstovala zlovyk hrbít se při psaní. Cítila, jak jí na obě oči dopadá těžký stín, jako by za trest, že jsou tak modré, tak velké, tak čisté. Ten stín nepřicházel zvenku, jak to obvykle bývá, když se setmí nebo když se v divadle ztlumí světla; jejího zraku se zmocnil zevnitř, z nitra. Neprůhledný mrak se jí vetřel přímo do hlavy a odřízl ji od mnohoúhelníků narýsovaných ve školním sešitě, od hnědého dřevěného stolu, od pečeně položené o kus dál, od matky v bílé zástěře, od kuchyně obložené kachlíčky, od otce sedícího ve vedlejším pokoji, od jejich bytu v Montreuil, od šedé podzimní oblohy visící nad ulicemi, od celého světa. Dívku pohltila temnota, jako kdyby ji někdo začaroval.

Monina matka, celá rozrušená, zavolala rodinnému lékaři. Zmateně mu popsala dcerčiny zastřené zorničky a na lékařův dotaz upřesnila, že jí nepřipadá, že by malá trpěla poruchou řeči nebo ochrnutím.

„To vypadá na TIA,“ konstatoval lékař bez dalšího upřesnění.

Neprodleně Moně nasadil vysoké dávky aspirinu, a hlavně nařídil její urychlený převoz do nemocnice Hôtel-Dieu, kam hned zavolá kolegovi, aby se jí okamžitě ujal. Nevzpomněl si na něj náhodou – jde o vynikajícího dětského lékaře, který má rovněž pověst schopného očaře a mimochodem i talentovaného hypnoterapeuta. Za normálních okolností by slepota neměla trvat víc jak deset minut, usoudil a zavěsil. Od vyhlášení poplachu už uplynulo dobré čtvrt hodiny.

V autě holčička plakala a bušila si do spánků. Matka ji držela za lokty, ale v hloubi duše by do té baculaté, křehké hlavičky nejraději také uhodila, jako se to dělává u porouchaného přístroje, v bláhové naději, že znovu naskočí. Otec za volantem starého drkotajícího volkswagenu chtěl zlo, které postihlo jeho holčičku, nemilosrdně dopadnout. Zlobil se, byl přesvědčený, že v kuchyni k něčemu muselo dojít a že mu to zamlčují. Probíral všechny možné příčiny, od opáření párou po nešikovný pád. Ale ne, Mona to řekla stokrát: „Přišlo to samo od sebe!“

MONINY OČI

A otec tomu nevěřil. Přece se nedá oslepnout jenom tak!

A přitom to lze: oslepnout se dá také „jenom tak“, tohle je důkaz. A tím, koho to dnes postihlo, byla desetiletá Mona, již se z očí řinuly slzy strachu – slzy, na něž možná čekala v naději, že smyjí saze, které se jí té říjnové neděle s přicházejícím večerem přilepily k panenkám. Sotva došla na práh nemocnice, nacházející se hned vedle chrámu Notre-Dame, přestala vzlykat a ztuhla.

„Mami, tati, odchází to!“

Stála na ulici, kde foukal studený vítr, a kývala šjít dopředu a dozadu, aby to rychleji přešlo. Závoj, který jí bránil ve vidění, se pomalu zvedal, jako když se vytahuje roleta. Znovu se objevily rovné linie, po nich oblé obrysy tváří, reliéf blízkých předmětů, struktura stěn a všechny odstíny barev, od nejsvětějších až po ty nejtmaší. Dítě opět spatřilo matčinu štíhlou figuru s dlouhým labutím krkem a křehkými pažemi i mohutnější postavu otce. Nakonec v dálce zahlédlo vzlétajícího šedého holuba, což je naplnilo radostí. Slepota se Mony zmocnila a pak ji pustila. Prošla jí skrz naskrz, jako když kulka prorazí otvor v kůži a druhou stranou vyletí z těla ven, což samozřejmě bolí, ale přitom to organismu nebrání, aby se uzdravil. Zázrak, napadlo otce, který pečlivě změřil dobu trvání ataky – třiašedesát minut.

Na očním oddělení nemocnice Hôtel-Dieu nepřicházelo v úvahu, že by holčičku pustili domů dřív, než provedou hromadu testů, stanoví diagnózu a předepíší léky. Obavy tak byly jistě oddáleny, nikoli však zcela zažehnány. Zdravotní bratr ukázal na dveře v prvním patře budovy. Byla to ordinace pediatra, jehož informoval rodinný lékař. Doktor Van Orst byl míšenec s předčasnou pleší. Jeho dlouhý, zářivě bílý plášť kontrastoval s chorobnou zelení stěn. Širokánský úsměv s drobnými dobromyslnými vráskami vyrytými do obličeje působil sympaticky, i když se mu do něj vepsalo nemálo dramat. Přistoupil k Moně.

„Kolik ti je?“ zeptal se chraplavým kuřáckým hlasem.

*

Moně bylo deset. Byla jediným dítětem dvou milujících se rodičů. Její matce Camille táhlo na čtyřicet. Měla drobnou postavu, krátké, rozčuchané vlasy a v jejím hlase vzdáleně zazníval jízlivý odstín obyvatel předměstí. Její kouzlo spočívalo – řečeno slovy jejího muže – v tom, že byla „mírně praštěná“, ale zároveň v sobě měla neústupnost; autorita se v ní neustále prolínala s anarchií. Pracovala v agentuře pro dočasné zaměstnávání osob jako spolehlivá, oddaná a horlivá pracovnice. Alespoň v dopoledních hodinách. Odpoledne to bylo něco jiného. Vyčerpávala se dobrovolnickou prací. Všechny případy měly svou váhu, starými osamělými lidmi počínaje a týranými zvířaty konče. Sedmapadesátiletý Paul byl ženatý podruhé. Jeho první žena odešla s jeho nejlepším přítelem. Nosil kravatu, aby zakryl odřené límečky na košilích, a pracoval jako drobný vetešník; profiloval se hlavně jako milovník americké kultury padesátých let – nadšenec do jukeboxů, pinballových automatů, plakátů a podobně. A protože to všechno začalo už v pubertě shromažďováním přívěsků na klíče ve tvaru srdce, měl jich impozantní sbírku, kterou netoužil prodat a která by beztak nikoho nezajímala. S rozvojem internetu jeho obchod, zastrčený v Montreuil, málem zanikl. A tak se do toho obul, využil svých odborných znalostí a vytvořil internetové stránky, které neustále aktualizoval a překládal do angličtiny. Přestože neměl téměř žádný obchodnický talent, mohl se spoléhat na klientelu všímavých sběratelů, kteří ho pravidelně zachraňovali před krachem. Předchozí léto opravil pinballový automat značky Gottlieb „Wishing Well“ z roku 1955 a dostal za něj parádních deset tisíc eur. Po hubených měsících to byla spásná transakce... A pak zase nic. Je krize, říkali mu. Paul v obchodě denně vypil lahev červeného a pak ji jako trofej pověsil na jeden z těch odkapávačů ve tvaru ježka, které proslavily Marcela Duchampa. Sklenku pozvedl sám, aniž by cokoli někomu vyčítal. V duchu si připil na Monu. Na její zdraví.

*

MONINY OČI

Zatímco zdravotní bratr vedl dítě labyrintem nemocničních chodeb na různá vyšetření, doktor Van Orst, uvelebený v obrovském křesle, sdělil Paulovi a Camille první diagnózu.

„TIA, tranzitorní ischemická ataka neboli krátkodobá cévní mozková příhoda.“

To znamenalo, že krev na okamžik přestala proudit do orgánů, a nyní bylo třeba zjistit příčinu. Monin případ ho však mate, „malá mrtvice“, u děvčátka jejího věku vzácná, se mu v tomto případě zdála silná, protože postiženy byly obě oči a trvala víc než hodinu, ovšem na druhé straně zcela ušetřila pohybové a řečové schopnosti. „Víc nám nepochybně řekne magnetická rezonance. Je třeba připravit se na nejhorší,“ dodal s rozpaky.

Mona se musela položit na vyšetřovací stůl, který poté zajel do přišerného přístroje, a poslušně ležet bez hnutí. Předtím ji požádali, aby si sundala přívěsek. To odmítla. Drobná mušlička po babičce, kterou nosila pro štěstí, nevisela na řetízku, ale na jemném rybářském vlasci. Měla ji na sobě neustále a stejnou nosil i její milovaný děda. Oba amulety jsou vzájemně propojené, domnívala se, a nechtěla si připadat od dědečka odtržená. A protože přívěsek neobsahoval žádný kov, mohla si ho nechat. Takže její hlava, půvabná hlavička obklopená svatozáří polodlouhých hnědých vlasů, v nichž probleskovaly plavé odstíny, zkrášlená rozkošnými kulatými ústy, byla uzavřena v lidožroutské komoře, kde to rámusilo jako někde ve fabrice. Během patnáctiminutového mučení si Mona bez přestání zpívala písničky, aby se tomu postavila, aby do té rakve vnesla trochu pohody a života. Brumlala si otřepanou ukolébavku, kterou jí zpívala matka, když ji jako malou ukládala k spánku, poté si pobrukovala popovou melodii, kterou hráli stále dokola v supermarketech a jejíž videoklip, plný napomádovaných mladíčků, se jí moc líbil; zpívala si chytlavé reklamní znělky a taky písničku o zelené myšce, která jí připomněla onen památný den, kdy její slova vykřikovala na otce, aby ho vyprovokovala, nicméně bezúspěšně.

Přišly výsledky. Doktor Van Orst si Camille a Paula zavolal a rychle je uklidnil. Nic tam není. Opravdu nic. Na průřezových snímcích

anatomie mozku jsou vidět jen homogenní oblasti. Žádný nádor. Následovala další nekonečná vyšetření. Celou noc. Od důkladné kontroly zornic po vnitřní ucho, přes krev, kosti, svaly a tepny. Zase nic. Bylo to jako klid po bouři. Proběhla vůbec někdy?

Ciferník hodin umístěných na nemocniční chodbě ukazoval pět hodin ráno. Vyčerpané Camille se vybavil obraz z dětské říkanky: jako by Moně obě oči ukradla nějaká zlovlná bytost a pak jí je zase vrátila, svěřila se manželovi. Jako by si vybrala špatnou oběť, dodal Paul. Nebo jako by vyslala znamení, varování, než svůj čin zopakuje, napadlo oba.

*

Na školním dvoře se rozezvučelo zvonění. Proud dětí vedených učitelkou Hadjiovou vystoupal do druhého patra. Vyučující žákům třetí třídy oznámila, že spolužačku Monu před svátkem Všech svatých neuvidí. Právě mluvila s Camille, která jí po telefonu sdělila téměř vše o té pekelné noci a nijak se netajila s vážností situace. Děti se samozřejmě vyptávaly. To smí odjet na podzimní prázdniny o týden dřív než ostatní?

„Je trochu nemocná,“ omezila se učitelka na rychlou odpověď, ale popravdě s ní nebyla úplně spokojená.

„Trochu nemocná, ta má teda štěstí!“ zvolal Diego ze třetí řady a jeho vysoký hlas sklidil souhlas celé třídy.

Většina dětí si nemoc představuje jako bránu ke svobodě...

V zadní části učebny, hned vedle závěsů zaprášených od křídý, by to Moniny nejlepší kamarádky Lili a Jade, které znaly každý kout jejího pokoje, braly ještě víc. Jak rády by byly s ní! „Trochu nemocná? Jo, jasně, ale určitě bude trávit dny v tátově vetešnictví,“ zauvažovala Lili. A Jade s očima obrácenými k lavici, která po Moně osiřela, se už viděla v její společnosti, jak si vymýšlejí nejrůznější hry a příběhy a dobře se spolu baví ve skrovné místnosti plné starožitností s vůní Ameriky, veteše ukrývající třpytivé, zábavné a tajemné předměty, které děti inspirují ke snění.

MONINY OČI

Lili však hned namítla: „Ba ne, když je nemocná, chodí ji hlídat dědeček a toho se bojím.“

Jade se nuceně zasmála, aby dala najevo, že ji jen tak něco nevyděší, a Monin děda už vůbec ne. Přitom si v hloubi duše přiznala, že ani ona se před tím obrovským, hubeným starcem se zjizvenou tváří a s hlubokým, drsným hlasem necítí ve své kůži...

*

„Ahoj, tati, to jsem já.“

Když se Camille se ztuhlými končetinami rozhodla zavolat otci, bylo poledne. Henry Vuillemin odmítal používat mobilní telefon a hovory na pevnou linku vždy přijímal s krátkým palčivým „ano“, které neskýtalo příliš prostoru pro nadšení. Jeho dcera ten rituál nenáviděla a pokaždé litovala, že sluchátko nezvedla její matka.

„Tati, musím ti něco říct,“ slabikovala. „Včera večer se stalo něco strašného.“

Vyprávěla všechno popořádku a snažila se udržet emoce na uzdě.

„No a dál?“ zeptal se Henry s nádechem netrpělivosti.

Ale Camille se při vyprávění tolik snažila zadržovat slzy, až v ní narostl obrovský vzlyk a úplně ji přemohl, takže nebyla schopná odpovědět.

„Tak to řekni, zlato,“ naléhal na ni otec.

To nečekané „zlato“ bylo jako závan čerstvého vzduchu.

Zhluboka se nadechla a vyhrkla: „Nic! Prozatím nic. Myslím, že je v pohodě.“

Henry si dlouze oddechl, zvedl hlavu, zvrátil ji dozadu a zadíval se na veselé vzory baculatého ovoce, úponků s listy a jarních květů na dekorativních lištách u stropu.

„Nech mě s ní promluvit.“

Ale Mona, schoulená v křesle v obývacím pokoji a přikrytá oranžovočerveným plédem, mezitím usnula.

Fázi, kdy vědomí usíná, popsal básník Ovidius jako vstup do obrovské jeskyně, sloužící za příbytek lenivému a netečnému bohu

Spánku. Představoval si ji jako skalní dutinu nepřístupnou pánu Slunce Foibovi. Mona od dědečka věděla, že právě cesta do těchto tajemných, proměnlivých krajín je v lidském měřítku ze všech cest tou nejpravidelnější... Proto je důležité tyto končiny, kam se neustále ubíráme, a to po celý náš život, nebrat na lehkou váhu.

*

V následujících dnech provedl doktor Van Orst v nemocnici Hôtel-Dieu další vyšetření. Ani ta ale neodhalila žádnou zvláštní anomálii. Pro třiašedesátiminutovou slepotu stále neexistovalo vysvětlení, a to do té míry, že lékař se nyní zdráhal používat zkratku TIA, která naznačovala cévní postižení, protože si jím už nebyl zcela jist. Vzhledem k absenci jasné diagnózy navrhl Moně – a jejím rodičům – použít hypnózu. Paula to pomyšlení šokovalo. Samotná dívka si nebyla úplně jistá, že ví, o co jde. To slovo si spojovala s „hrou na šátek“, o níž něco zaslechla ve škole a která ji děsila. Ve snaze poopravit mylnou představu jí lékař vysvětlil, že když ji uvede do stavu hypnózy, může na ni dočasně působit. Takový pokus by mu pak umožnil vrátit se v čase, přivést ji zpět do onoho konkrétního okamžiku, kdy jí selhal zrak, přimět ji, aby ho znovu prožila, a případně zjistit, co slepotu způsobilo. Paul kategoricky odmítl. To nepřipadá v úvahu, je to nebezpečné. Van Orst nenaléhal, účinnost hypnózy je podmíněna naprostou důvěrou dítěte. Ovšem Monina předpojatost a přehnaná reakce rozzlobeného otce půdu zaminovaly. Camille neřekla nic.

Van Orst tedy malé pacientce předepsal standardní lékařský režim: týdenní krevní a cévní testy, návštěvy očního lékaře a desetidení rekonvalescenci. Paulovi a Camille nařídil, aby dávali pozor na „jakýkoli výskyt subjektivních příznaků symptomatické povahy“, což znamenalo, že musí být mimořádně pozorní k dcerčiným pocitům. Navrhl jim, aby se poradili s dětským psychiatrem.

„Šlo by spíš o běžnou prevenci než o terapii v pravém slova smyslu,“ ujistil je.

MONINY OČI

Paul a Camille si jeho doporučení zmateně zaznamenávali, ale vlastně jim vrtala hlavou jediná otázka: hrozí Moně, že by nakonec mohla přijít o zrak? Doktor Van Orst se kupodivu vůbec nezmnínil o tom, že by mohla nastat trvalá recidiva, a rodiče se navzdory svým obavám tomuto tématu raději vyhnuli. Dokonce si řekli, že když o tom nemluví sám lékař, znamená to, že probírat to není na místě.

Henry Vuillemin otevřel to téma se svou dcerou napřímo. Nepatřil k těm, kdo se vyhýbají otázkám, ať už jsou jakkoli vážné. Obvykle byl na telefonáty značně skoupý, s výjimkou toho, když chtěl slyšet Monin hlas, ale ten týden telefonoval opravdu často. S upřímnou naléhavostí nenechával Camille na pokoji: nemůže jeho milovaná vnučka, poklad jeho života, oslepnout? Ano, nebo ne? Také trval na tom, že chce Monu vidět, a Camille ho nedokázala odbýt. Navrhla mu, aby přišel v neděli na Všechny svaté, přesně týden po atace. Paul předem tušil, o čem bude řeč, tajně rezignoval a sklenku trpkého burgundského do sebe hodil málem na ex. Před tchánem si připadal žalostně hloupě. Naopak Mona už se nemohla dočkat.

Dědečka, letitého muže plného sil, milovala. Také s upřímným potěšením sledovala, nakolik uměl svou nekonečně vytáhlou postavou a těžkými, téměř hranatými brýlemi každého na první pohled okouzlit. V jeho společnosti se cítila chráněná. A nadšená. Henry si vždycky zakládal na tom, že s ní mluví jako s dospělou. To ona tuto asymetrii vyžadovala, bavila se jí a užívala si ji. Nikdy se nebála, že něčemu neporozumí, a vlastní chyby i nedorozumění ji dokázaly rozesmát. Dávala si totiž pozor na to, co říká, a byla to pro ni očividně spíš hra než výzva.

Henry z ní nechtěl mít cvičenou opičku. Nechtěl být parodií dědečka jako ti, kdo mladé chytají za slovo jen proto, aby je přemoudřele opravovali. Neměl to v povaze. Nikdy ji nenutil dělat domácí úkoly, nikdy se nepletl do vysvědčení. Navíc miloval Monin dar výřečnosti, býval uchvácen jejími slovními a větnými obraty. Čím to? Na to neznal odpověď. Na to byl krátký. Její dětský jazyk ho odjakživa čímsi přitahoval a fascinoval. Bylo to tím, že měl něco navíc, nebo naopak? Představoval spíš přednost, nebo vadu? Ten dojem

se zdál být o to znepokojivější, že nebyl nový: Henry odnepaměti tušil, že za Moninou „malou hudbou“ se skrývá jakási záhada, a byl odhodlán ji jednoho dne odhalit, pokud jí bude naslouchat dostatečně pozorně.

Camille občas připouštěla, že ji jejich vztah, který považovala za „příliš dobrý, než aby byl pravdivý“, překvapuje, ale uznávala, že funguje dokonale a dcerku činí šťastnou. A Henry, který s oblibou citoval Victora Huga z jeho básnické sbírky *Umění být dědečkem*, připomínal každému, kdo to chtěl slyšet, jednu z hlavních zásad předávání: nezáleží na tom, jestli hned rozumíte všemu, co někdo říká, jako by snad každé nové slovo muselo být rozkvetlým stromem v ohromném sadu lidského mozku. Květy se mohou rozvinout až ve smluvený den, pokud jsou vyryty brázdy a zaseta semínka.

V případě Henryho Vuillemina tyto brázdy a tato semínka představoval tok bohatých, spolehlivých slov, která vás chytanou napoprvé a už vás nepustí; byla to prostá mluva, avšak takového rozpětí, že působila až euforicky, unášená vypravěčským rytmem, který často zrychloval, aby pak zpomalil a následně se jemně zbarvil emocí. Byla to životní zkušenost, znalost světa a pokojná erudice o síle parního válce.

Mezi dědou a Monou to byl vztah sám pro sebe. Ze strany prarodičů se směrem k vnoučatům, a platí to i naopak, někdy vytváří zázračné pouto – ti starší se jakýmsi existenciálním obloukem vracejí z vrcholu stárí k tomu, co zažívali v dobách raného mládí, a tak lépe než kdo jiný rozumí jaru života.

Henry Vuillemin bydlel v krásném bytě na třídě Ledru-Rollin, přímo nad bistroem Peintre, stísněným podnikem s dřevěným obložením, zařízeným v secesním stylu. Chodíval tam každé ráno a pravidelně si dle svého zvyku dopřával kávu a croissant, četbu celostátního tisku a tu a tam poklábosení s ostatními zákazníky nebo číšníky, když měli pauzu. Cítil, že patří do starého světa, a obřadně, pomalým tempem chodíval na náměstí Bastily, rád si prohlížel nábytek ve výlohách na ulici Faubourg Saint-Antoine, poté se středním pruhem bulváru Richard-Lenoir vracel na náměstí Republiky

a pak se zase pustil bulvárem Voltaire. V pozdním odpoledni se doma probíral knihami o umění, které měl naskládané až ke stropu. Henry, o centimetr vyšší než generál de Gaulle, dosáhl na ty nejméně přístupné bez schůdků a žebříku a zvláštní shodou okolností ho pravidelně nejvíc přitahovaly právě ony.

Měl zázračnou paměť, i když bylo třeba rozlišovat mezi jeho sklonem mluvit o tom, co věděl, a osobními vzpomínkami, které si chránil pod nánosy skromnosti. Mona toto pravidlo znala. Jediné, o čem její dědeček nemluvil, byla Colette Vuilleminová, která z něho před sedmi lety učinila vdovce. Po vzoru otce se o ní nikdy nezmiňovala ani Camille. Jakkoli se dívka čas od času snažila najít nějakou skulinku a zeptat se na babičku, vždy se setkala jen se zarputilým mlčením. O Colette se nemluvalo. Nikdy. Jedinou výjimkou porušující tabu byl amulet, který na počest zesnulé ženy Henry nosil na krku. Byla to pěkná drobná jehlanka obecná, navlečená na rybářském vlasci, kterou spolu v létě 1963 našli na Azurovém pobřeží – přesné datum si Henry nepamatoval, zato mu v paměti uvázlo spalující vedro a všechny ty věci, které Colette ten den přísahal. Mona, jak již bylo řečeno, nosila stejný přívěsek, zděděný po babičce.

Každý z nás má svůj způsob, jakým přísahá. Henry Vuillemin přísahal na to, „co je na zemi krásné“. Tento obrat Monu překvapoval a pokaždé, když ho slyšela, s nepatrně rozpačitým smíchem pokrčila rameny: to, co je na zemi krásné, je tak trochu všechno a nic. A taky ji napadalo, jestli její uctívání dědeček toho není součástí. Henry zřejmě býval přitažlivý mladý muž a to, že byl impozantní, okouzlující a úchvatný, mu zůstalo. Z jeho osmdesátileté postavy, vytáhlé a vyzáblé, vyzařovala fascinující energičnost a inteligence. Měl však zjizvenou tvář. Přes pravou část obličeje se mu táhl šrám, který začínal pod lícní kostí a končil v obočí. Ta rána musela být strašlivě bolestivá. Nevyrýla mu jen brázdu v kůži, ale zasáhla i kus rohovky. Byla to památka na válku. Hrůzná památka na 17. září 1982, kdy ho během fotoreportáže v Libanonu, kterou pořizoval pro Francouzskou tiskovou agenturu, pobodal falangista, který ho chtěl zastavit.

Tehdy se blížil k uprchlickému táboru Šatíla, o němž se proslýchalo, že tam dochází k masakrům: palestínští uprchlíci měli být svévolně a bez soudu popravováni v odvetu za atentát na prezidenta Bašíra Džamáíla. A on to chtěl ověřit a podat o tom svědectví. Zabránilo mu v tom nelidské násilí. Henry přišel o spoustu krve a o oko. Tento hendikep, spolu s vysokou postavou a v průběhu let stále výraznější hubeností, dodával jeho vzhledu nadpřirozený nádech. Pohledný reportér, který se podobal Eddiemu Constantinovi, se stal legendou.

*

Na svátek Všech svatých byla Mona v dobré kondici. Ponurou listopadovou atmosférou se rodiče snažili rozjasnit. Monu navštívily kamarádky Jade a Lili a společně zhlédly animovaný film o oživlých hračkách *Toy Story*. Děvčata dováděla a dělala pořádný rámus. Zejména Jade. Byla to rozpustilá roztomilá holčička s bystrým euroasijským pohledem, snědou pletí a dokonale učešnými vlasy. Přesto měla zvláštní vášeň – bavilo ji dělat obličejce. Svůj souměrný obličejík uměla proměnit v pohyblivé, bláznivé divadlo, na němž se míhaly neobvyklé, nevybíravě komické výrazy. Mona z něj byla nadšená a užívala by si ho do omrzení.

V sedm večer se ozval zvonek z ulice. Paul stáhl rty a povytáhl obočí. Camille stiskla tlačítko:

„Tati?“

Byl to on, dorazil na minutu přesně. Paul se s ním pozdravil, naložil Jade s Lili a rozvezl je domů. Mona, její matka a dědeček mezitím v bytě osaměli. Dívka, která si to, co ji postihlo, před kamarádkami celou dobu nechávala pro sebe, teď po nezadržitelném výlevu radosti dědečkovi podrobně vylíčila zažité, hodinu a tři minuty trvající utrpení a všechna vyšetření, jimiž si v nemocnici musela projít. Camille ji nepřerušovala.

Henry poslouchal Monu, jak mluví a mluví, a přitom si s bezmála klinickým odstupem prohlížel místo, kde dívka žije. Dokonce i její pokojík, navzdory okouzlující výzdobě, působil nesmírně smutně.

MONINY OČI

Tapety s girlandami květin, cetky posázené flitry ve tvaru srdíček nebo zvířátek, růžové či hnědé plyšové hračky, groteskní plakáty hvězd sotva odrostlých pubertě, plastové šperky, nábytek napodobující ten, jaký mívají princezny v animovaných filmech. Z přeslažených barev vši té veteše se mu stáhlo hrdlo. V nevkušem přetékajícím haraburdí objevil jen dva záblesky krásy. Robustní americkou industriální lampu z padesátých let s kloubovým ramenem, kterou někde vyčmuchał Paul, věnoval ji Moně a připevnil ji na její malý pracovní stůl. A nad postelí v rámu výstavní plakát s reprodukcí obrazu. Barvy na něm byly neobyčejně jemné a studené. Zobrazovaly předkloněnou nahou ženu z profilu, sedící na stoličce potažené bílou látkou, s levým kotníkem zapřeným o pravé koleno. V rohu plakátu stálo: „Muzeum Orsay, Paříž – Georges Seurat (1859–1891)“.

Navzdory oběma výjimkám Henry se znepokojením konstatoval, že dětství bývá z pohodlnosti většinou plné nevzhledných a neužitečných předmětů. A to Monino není výjimkou. Krása, skutečná umělecká krása, vstupovala do jejího každodenního života jen pokoutně. To je naprosto normální, usoudil Henry: třibení vkusu a pěstování citlivosti přijde později. Až na to – a ta myšlenka ho rdousila –, že Mona málem přišla o zrak, a pokud by jí v příštích dnech, týdnech či měsících oči nadobro vyhasly, jediné, co by si s sebou nesla v nejzazších končinách paměti, by byla vzpomínka na pozlátka a cetky. Co by ji čekalo? Že stráví celý život v temnotě, mentálně spojená s tím nejhorším, co svět produkuje, bez možnosti úniku do vzpomínek na krásné věci? To nejde. To je příliš děsivé.

K dceřině nelibosti zůstal Henry po celou dobu večere zamlklý a odtazitý. Když si šla Mona konečně lehnout, Camille zesílila na starém chromovaném jukeboxu hlasitost Coltraneova saxofonu, aby přehlušil hlasy a malá nic neslyšela.

„Tati, prozatím se zdá, že to...“ Camille na okamžik zaváhala, „... co se právě stalo, Mona docela dobře zvládá. Ale doktor doporučuje, aby navštěvovala dětského psychiatra. Možná to pro ni bude dost nezvyklé, a tak mě napadlo, jestli bys ji tam nevedil ty, aby se cítila klidnější...“

„Psychiatra? To jí má zabránit v oslepnutí?“

„O to nejde, tati!“

„Myslím, že jde a půjde, dokud se na to doktora neodvážíte zptat! Jak že se jmenuje?“

„Van Orst a je moc dobrý,“ pronesl Paul rozpačitě ve snaze zapojit se do hovoru.

„Počkej, tati,“ pokračovala Camille. „Jen mě poslouvej. Paul a já uděláme všechno pro to, aby byla v pořádku. Ale je jí deset a nemůžeme se tvářit, že se jí nic nestalo. Doktor říká, že prioritou je teď její duševní stabilita. Takže se tě jenom ptám, jestli by ses toho neujal, protože vím, že Mona k tobě bude mít důvěru. Slyšíš mě, tati?“

Henry slyšel dokonale. Ale právě v té chvíli mu ve zlomku vteřiny bleskl hlavou nápad, který si však pro jistotu nechal pro sebe. Přece nebude vnučku vodit k dětskému psychiatrovi, to tedy ne... Místo toho by se jí mohl postarat o docela jinou léčbu, takovou, která by jí kompenzovala ošklivost, jíž byla obklopována v dětství.

Monu, která k němu chová veškerou důvěru a u níž se těší vážnosti jako žádný jiný dospělý, bude vodit tam, kde se uchovávají nejkrásnější a nejlidštější věci na světě – do galerie. Kdyby Mona nešťastnou náhodou navždy oslepla, měla by aspoň hluboko v paměti cosi jako zásobárnu, z níž by mohla čerpat vizuální nádheru. A tak v dědečkovi uzrál plán... Jednou týdně podle neměnného rituálu vezme Monu za ruku a zavede ji před umělecké dílo – jen jedno –, aby si je důkladně prohlédla. Nejprve v naprosté tichosti, aby tak nekonečná rozkoš z barev a linií mohla proniknout do vnuččiny mysli, a poté pomocí slov překročí fázi vizuálního prožitku a naučí se chápat, jak k nám umělci promlouvají o životě a nakolik ho dokážou osvětlit.

Pro svou malou Monu si představoval něco lepšího, než co nabízejí doktoři. Nejprve půjdou do Louvru, pak do Muzea Orsay a nakonec do Centra Georges Pompidoua. Tam, právě tam, v místech zasvěcených uchovávání toho nejodvážnějšího a nejkrásnějšího, co ze sebe lidstvo vydalo, najde pro vnučku posilující lék. Henry nepatřil k těm milovníkům umění, kteří se spokojí pouze s leskem těla

MONINY OČI

na Raffaelově obrazu nebo s důraznou rytmikou linií Degasových uhlokreseb. Miloval skoro až výbušné vlastnosti uměleckých děl. Občas říkával: „Umění je buď pyrotechnika, nebo jalovost.“ A fascinovalo ho, že obraz, socha nebo fotografie, ve svém celku či v detailu, dokážou roznítit smysl existence.

Ve chvíli, kdy ho Camille požádala o pomoc, Henryho napadly stovky výjevů: skalnaté útvary za zády Mony Lisy, opice vytesaná na zadní straně Michelangelova *Umírajícího otoka*, vyděšený výraz dítěte se světlými kudrnami na pravé straně *Přísahy Horatiů*, podivné rosolovitě ledviny na Goyově zátiší s jehněčí hlavou a žebry, hroudy hlíny na obraze Rosy Bonheurové *Orba v Nivernais*, podpis ve tvaru motýla, který použil Whistler na portrétu své matky, klátící se apsidální kaple van Goghova kostela... Anebo Kandinského barvy, fragmentárnost Picassových předmětů, Soulagesovy černé obrazy. To všechno se hlásí o slovo a volá ho, stejně jako znamení, žádající, aby byla viděna, slyšena, pochopena a milována. Jako protioheň nastavený popelu, který ohrožoval Moniny oči.

Henrymu se na tváři objevil široký úsměv.

„Dobře, budu si Monu brát každou středu odpoledne. Odteď si ten psychologický dohled беру na starost. Bude to jenom naše věc. Souhlasíte?“

„Najdeš někoho dobrého, tati? Poradíš se s přáteli?“

„Jestli s tím v principu souhlasíte, postarám se o to. Ale nikdo mi do toho nebude mluvit.“

„Hlavně nevyber nikoho náhodně, rozumíš? Musíš být moc opatrný.“

„Důvěřuješ mi, zlato?“

„Jistě,“ prohlásil Paul autoritativně, aby předem vyloučil jakékoli manželčino zaváhání. „Mona vás obdivuje a respektuje, má vás ráda jako nikoho jiného, takže ano, máte naši plnou důvěru.“

Camille na potvrzení manželových rozhodných slov přikývla. Henry cítil, jak mu zdravým okem projel vlahý záblesk. Coltraneův saxofon rozvlnil stěny. Mona spala ve svém pokoji a její spánek střelil Georges Seurat.

Vážení čtenáři, právě jste dočetli ukázkou z knihy Moniny oči.

Pokud se Vám ukázka líbila, na našem webu si můžete zakoupit celou knihu.